

TÍZÉVES SZABADALMI TÖRVÉNYÜNKRŐL – III. RÉSZ*

V. AZ SZT. FŐBB SZABÁLYOZÁSI ÚJDONSÁGAI ÉS SZAKMAI FOGADTATÁSUK

5.1. Az Szt. valamennyi szabályozási újdonsága nem ismertethető átfogóan és minden részletre kiterjedően ebben az írásban. Elkerülhetetlen a főbb változások kiragadása. Kiválasztásukhoz támpontokat adtak a szakirodalom és a joggyakorlat reakciói is. Az Szt.-vel bevezetett új szabályozási megoldások értékeléséhez esetenként hozzátartozik utóéletük, későbbi módosításaik áttekintése is: érdekes kép rajzolódhat ki előttünk – a szakaszosan építkező, az európai jogharmonizációt fokozatosan megvalósító és a tanulságok alapján szükségesnek mutakozó kiigazításokra is vállalkozó szabadalmi jogalkotás képe.

Az Szt. szabályozási újdonságairól négy témakörben lesz szó. Ezek a következők:

- a szabadalmazhatóság feltételei (a szabadalmi oltalom tárgya);
- a szolgálati és alkalmazotti találmányokra vonatkozó szabályok;
- a szabadalmi oltalom tartalma, korlátjai és terjedelme;
- a Magyar Szabadalmi Hivatal (MSZH) előtti szabadalmi eljárások szabályai.

5.2. Noha a gyógyszerek, a vegyi termékek és az élelmiszerek szabadalmazhatóságának bevezetése megelőzte az átfogó szabadalmi kodifikációt, azaz az Szt. megalkotását (lásd e tanulmány 2.3. pontját), és ezzel jogalkotásunk megtette a szabadalmi jogi harmonizáció – gazdaság- és társadalompolitikai szempontból – legfájdalmasabb lépését, maradt még tennivaló, európai jogharmonizációs adósság. Joggal szögezte le az új szabadalmi törvényről adott értékelésében Gödölle István, hogy a szabadalmazhatóság feltételeit érintő „*változtatások indoka egyértelműen az európai harmonizálás*”.¹⁰⁴ Az Szt. miniszteri indokolása – a TRIPS-egyezmény mellett – szintén az ESZE-t jelöli meg a szabadalmazhatósági feltételekre vonatkozó új szabályozás legfőbb igazodási pontjaként:

*„A törvényjavaslat a hatályos jogtól nagymértékben eltérően, az európai szabadalmak engedélyezéséről szóló Müncheni Egyezmény 52–57. Cikkeivel és a GATT Uruguay-i Fordulójaiban elfogadott TRIPS Egyezmény 27. Cikkével összhangban állapítja meg a szabadalmazható találmány fogalmát, az oltalmazhatóság feltételeit.”*¹⁰⁵

* A tanulmány első két része az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2006. februári és áprilisi számában jelent meg. A fejezetek, az alpontok és a lábjegyzetek számozása folyamatos, az I. és a II. részben használt rövidítéseket a III. rész is átveszi.

¹⁰⁴ Gödölle, i. m. (13), p. 23.

¹⁰⁵ Indokolás, i. m. (11), p. 369.

Az ESZE-hez való igazodás nagyban átalakította a szabadalmazhatóság feltételeit. Ahogy Palágyi Tivadar is megállapította: az Szt. elfogadásával „*alapvetően megváltoztak a szabadalmazhatóság feltételei*”.¹⁰⁶ Igaz, hogy Gödölle István viszont csupán „*látszólag jelentősnek*” minősítette a változást, mivel – véleménye szerint – „*ha figyelembe vesszük az egyes követelményekre adott definíciókat, kitűnik, hogy a változás inkább csak terminológiai és szemantikai jellegű*”, és csak „*a haladó jelleg mint önálló követelmény elmaradása*” jelentett „*tényleges változást*”.¹⁰⁷ A szabadalmazhatósági feltételekkel kapcsolatos terminológiának és szemantikának az ESZE-ben találhatóhoz való hozzáigazítását mindazonáltal nyilván nem ítélték csupán látszólag jelentősnek azok az üzleti és befektetői körök, amelyek számára bizalomerősítő és a biztonságérzetet növelő hatású lehetett, hogy a magyar jog a számukra ismerősen csengő feltételekkel kínált szabadalmi oltalmat kutatási-fejlesztési eredményeik jogi körülbástyázásához. Másfelől a szabadalmazhatóság feltételrendszerében az Szt.-vel bekövetkezett átalakulás a vizsgálat módszertanát is új pályára állította; az európai követelményrendszerhez való szabályozási igazodás elkerülhetetlenül maga után vonta a joggyakorlati igazodást is: a szabadalmazhatóság feltételeit az Szt. megalkotásától fogva még az egyedi hatósági döntések szintjén sem lehetett többé az európai jogi környezettől függetlenül megítélni.¹⁰⁸

Akárcsak az Rsz-t., az Szt. sem adott jogi definíciót a találmány fogalmára; csupán a szabadalmazható találmány ismérveit állapítja meg. Az Szt. 1. §-ának (2) bekezdése mindazonáltal – példalózó felsorolás formájában – iránymutatással szolgál a találmánynak nem minősülő szellemi eredményeknek a találmányoktól történő megkülönböztetéséhez. Ezt Gödölle István úgy értékelte, hogy az Rsz-t. 4. §-ában szabályozott „*műszaki jelleg követelménye helyett az Szt. kifejezetten kizárja azokat a megoldásokat, amelyeket korábban nem tekintettek műszaki jellegűnek*”.¹⁰⁹ Az Szt. miniszteri indokolása ehhez még azt fűzte hozzá, hogy az új törvény „*a találmányokat ... attól függetlenül jogi védelemben részesíti, hogy a technika mely területére esnek*”.¹¹⁰

A későbbiekben azonban ez az indokolásban rögzített tétel nem bizonyult – az Szt. szövege alapján – kellően egyértelműnek. Az Szt. első novelláris módosítása (2002. évi XXXIX. törvény, a továbbiakban: az első Szt.-novella)¹¹¹ ezért – az ESZE-hez való csatlakozás kap-

¹⁰⁶ Palágyi Tivadar: A szabadalmazhatóság követelményei és azok vizsgálata az 1995. évi XXXIII. törvény szerint. Iparjogvédelmi Szemle, 100. évf. III. sz., 1995. június, p. 12.

¹⁰⁷ Gödölle, i. m. (13), p. 23.

¹⁰⁸ E témához l. még: Michael Lantos, Peter Erdély: The New Hungarian Patent Law. Patent Yearbook 1995, Managing Intellectual Property, p. 43-44.; Adam Szentpéteri Jr: Harmonization with Europe. Patent Yearbook 1998, Managing Intellectual Property, p. 28.; Gábor Hegyi, Alexander Vida, Tatjana Kowal-Wolk: Ungarisches Patentrecht. Köln, 2005, p. 1-331.

¹⁰⁹ Gödölle, i. m. (13), p. 23.

¹¹⁰ Indokolás, i. m. (11), p. 369.

¹¹¹ L.: 2002. évi XXXIX. törvény a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény módosításáról; Indokolás a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény módosítására irányuló törvényjavaslat; Parlamenti vita a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény módosítására irányuló T/769. számú törvényjavaslatról. 2002/12-SZKV, különlenyomat, p. 1-57.

csán – változtatott is az 1. § (1) bekezdésének szövegén. A szóban forgó rendelkezésbe beillesztett kiegészítéssel kétségtelenné vált, hogy a technika bármely területére eső találmány szabadalmazható lehet. E kiegészítésre több okból is szükség volt. A TRIPS-egyezmény 27. cikkének (1) bekezdése megköveteli a Kereskedelmi Világszervezet (WTO) tagjaitól, hogy a találmányok számára a technika bármely területén szabadalmi oltalmat biztosítsanak. E követelményt elvileg az Szt. 1. §-a (1) bekezdésének eredeti szövege is kielégítette, hiszen nem tartalmazott semmiféle szűkítést a szabadalmazható találmányok technikai hovatartozását illetően. Célszerűnek látszott mindazonáltal megteremteni az összhangot a TRIPS-egyezmény említett rendelkezésével. Részben a nemzetközi fórumokon olykor előforduló félreértések elkerülése végett, részben pedig annak egyértelművé tétele érdekében, hogy csak a technika valamely területéhez tartozó találmányok részesülhetnek szabadalmi oltalomban. Ezzel törvényi szinten erősített meg a hazai szabadalmi joggyakorlatban már korábban is kikristályosodott elv, hogy a nem technikai jellegű megoldások (pl. üzleti módszerek) nem számítanak szabadalmazható találmánynak. Ezt a gyakorlatot követi egyébként az Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH) is, amit az ESZE 52. cikkének a 2000. évi felülvizsgálat alkalmával történő módosítása is visszaigazolt.¹¹² Az első Szt.-novella eredményeként tehát valójában „visszacsempésződött” az 1. § szövegébe a „műszaki jelleg”, a technika valamely területéhez való tartozás követelménye, és e követelmény immár korántsem csupán az 1. § (2) bekezdésében a találmánynak nem minősülő szellemi eredményekről adott példálózó felsorolásból vezethető le (ha abból valaha is levezethető volt).¹¹³ Mindez nagy jelentőséghez jutott a számítógéppel megvalósított találmányok szabadalmazhatóságáról kialakult európai és hazai vitákban.¹¹⁴

A technikai hovatartozás szempontjából érdekes a növény- és állatfajták oltalmának kérdése¹¹⁵ is [noha az Szt. hatályos szövegében a 6. § (4)–(9) bekezdései rendelkeznek e tárgyban]. Az Szt. 1995-ben elfogadott eredeti szövege nem zárta ki a szabadalmi oltalomból a növény- és állatfajtákat; az akkor hatályos 6. § (3) bekezdése csupán annak jelzésére szorítkozott, hogy szabadalmazhatóságuk feltételeire és oltalmuk tartalmára – a hagyományos ipari találmányokra irányadó rendelkezésektől eltérő – különös szintű szabályok vonatkoznak: a növény- és állatfajták kezdetben a XIII. és XIV. fejezetben foglalt rendelkezésekre.

¹¹² Special edition No. 1 OJ EPO 2001. Special edition No. 4 OJ EPO 2001.

¹¹³ E témához l. még: *Szilágyi József*: A találmányok műszaki jellege és a szabadalmazhatóság új feltételei. Iparjogvédelmi Szemle, 100. évf., IV. sz., 1995. augusztus, p. 15–21.

¹¹⁴ *Ficsor Mihály, Hajdú Tamásné, Kiss Marietta, Penyigey Krisztina*: Elemzés a számítógéppel megvalósított találmányok szabadalmazhatóságáról szóló irányelvjavaslathoz fűződő hatásokról. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 109. évf. 6. sz., 2004. december, p. 3–27.; *Ficsor Mihály*: Helyzetjelentés a számítógéppel megvalósított találmányok szabadalmazhatóságának tárgyában folyó vitákról. In: Fehér Könyv a szellemi tulajdon védelméről. Szerk.: *Penyigey Krisztina, Sümeghy Pálné, Szabó Ágnes*. Budapest, 2005, p. 127–144.

¹¹⁵ *Posteinerné Toldi Márta, Szarka Ernő*: Milyen szempontok befolyásolták a biológiai találmányokra, valamint a növény- és állatfajtákra vonatkozó paragrafusok kialakítását az új szabadalmi törvényben? Iparjogvédelmi Szemle, 100. évf. IV. sz., 1995. augusztus, p. 1–7.; *Posteinerné Toldi Márta, Szarka Ernő*: Biological inventions, plant varieties and animal breeds in the Patent Act of 1995, Proceedings of the Hungarian Group of AIPPI, 23. sz., (1996), p. 29–41.

kezelések szerint részesülhettek szabadalmi oltalomban.¹¹⁶ Az Szt. ezzel csupán továbbra is almának nevezte a körtét, hiszen a növényfajták oltalma – hiába viselte a szabadalmi jelzőt – valójában már ekkor is önálló, az általános szabályok hatálya alá eső találmányok szabadalmi oltalmától elkülönülő oltalmi formát képezett.¹¹⁷

Ezen változtatott az első Szt.-novella. Ezt nemcsak az ESZE-hez való dogmatikai és szemantikai igazodás tette szükségessé [hiszen az ESZE 53. cikkének *b*) pontja kizárja a növény- és állatfajtákat a szabadalmi oltalomból], hanem az is, hogy időközben elfogadták a biotechnológiai találmányok jogi oltalmáról szóló 98/44/EK irányelvet.¹¹⁸ Ez utóbbi fejlemény azt is jelentette, hogy immár az Európai Unióban is született olyan jogszabály, amely harmonizációs követelményeket állított szabadalmi jogunk elé. Az irányelv kizárta a növényfajták szabadalmi oltalmát. Az ehhez a szabályozási renchez való alkalmazkodás érdekében az első Szt.-novella megváltoztatta a növényfajták iparjogvédelmi oltalmának elnevezését; ezzel formális értelemben új oltalmi forma – a növényfajta-oltalom – jött létre. A növényfajták oltalmára használatos elnevezés megváltoztatása egyben azt is maga után vonta, hogy a növényfajták oltalmáról szóló rész¹¹⁹ jobban elkülönült az Szt.-nek az ipari találmányokra vonatkozó részeitől. Az első Szt.-novellával végrehajtott módosítások – eltérve a korábbi szabályozási módszertől – meghatározták mindazokat az anyagi és eljárási jogi szabályokat, amelyek csak a növényfajtákra vonatkoznak, és azokban az esetekben, amelyekben nem bizonyult indokoltnak, hogy speciális rendelkezés vonatkozzon a növényfajtákra, kifejezett utalással írta elő az ipari találmányokra irányadó szabályok alkalmazását.¹²⁰

Az első Szt.-novella az állatfajták szabadalmi oltalmát is megszüntette. Mivel az állatfajtákra nem jött létre nemzetközi szabályozás, amelyből nemzetközi jogi kötelezettség hárulhatott volna hazánkra, hogy tartsa fenn az állatfajták oltalmát, és mivel ennek szükségességét a gyakorlat sem igazolta (hiszen az első Szt.-novella elfogadásakor nem volt hatályban egyetlen állatfajta adott szabadalom sem), az első Szt.-novella anélkül szüntette meg az

¹¹⁶ Az Szt.-nek a növényfajták oltalmára vonatkozó eredeti rendelkezései a növényfajták oltalmára létesült Nemzetközi Egyezmény (az ún. UPOV-egyezmény) 1978. évi szövegével álltak összhangban (az egyezmény e szövegét az 1983. évi 14. tvr. hirdette ki). 1991-ben azonban felülvizsgálták az UPOV-egyezményt, az új szöveg 1998-ban lépett hatályba. Magyarország az új szöveget nem írta alá, ezért azt nem is erősíthette meg; a hatályba lépett új szöveghez azonban hazánk csatlakozhatott. Az első Szt.-novella az ehhez szükséges jogalkotási feladatot is elvégezte: összehangolta a növényfajta-oltalom szabályait az UPOV 1991. évi szövegével. Az 56/2002. (IX. 13.) OGY határozat döntött a Magyar Köztársaságnak az UPOV 1991-ben felülvizsgált szövegéhez történő csatlakozásáról; az új szöveget a 2002. évi LI. törvény hirdette ki. L.: 2003/1-SZKV, különlenyomat, p. 107–121.

¹¹⁷ L. az első Szt.-novellához fűzött indokolást, i. m. (111), p. 30.

¹¹⁸ Erről részletesebben l.: az első Szt.-novellához fűzött indokolás, i. m. (111), általános indokolás VI. fejezet, p. 26–30.

¹¹⁹ L. a hatályos Szt. ötödik részét (105–115/C. §-ait). Meg kell jegyezni, hogy a 2005. évi LXXXIII. törvény – a második Szt.-novella – e részt kiegészítette a közösségi növényfajta-oltalmi rendszerre vonatkozó rendelkezések beillesztésével. Az Szt.-be így beépült XIV/B. fejezet főként a közösségi növényfajta-oltalmi bejelentés továbbítását, a növényfajta-oltalom felélesztését és a bitorlás jogkövetkezmenyeit szabályozza.

¹²⁰ Az első Szt.-novellához fűzött indokolás, i. m. (111), p. 32.

állatfajták „speciális” szabadalmi oltalmát, hogy a helyébe fajtaoltalmat állított volna (mint azt tette a növényfajták esetében).¹²¹

Az első Szt.-novella csupán a növényfajtákat és az állatfajtákat vonta ki a szabadalmazhatóság köréből. Megengedte – fenntartotta – viszont azoknak a növényre vagy állatra vonatkozó találmányoknak a szabadalmazhatóságát, amelyek műszaki megvalósíthatósága nem korlátozódik valamely növény- vagy állatfajta.¹²²

Az első Szt.-novella – az irányelv 4. cikke (1) bekezdésének *b*) pontjával összhangban – kizárta a növények vagy állatok előállítására szolgáló, lényegében biológiai eljárások szabadalmazhatóságát. Ez a kizárás a természetben előforduló folyamatokra (elsősorban a keresztezésre és a szelekcióra) vonatkozik, és nem érinti a mikrobiológiai vagy más műszaki eljárások, illetve az ilyen eljárásokkal előállított termékek szabadalmazhatóságát.¹²³

Az Szt. újírta a szabadalmazhatóság feltételeit; 1. §-ának (1) bekezdése szerint szabadalmazható minden új, feltalálói tevékenységen alapuló, iparilag alkalmazható találmány (a technika bármely területén – az első Szt.-novellával beillesztett kiegészítés szerint). Az Rszt. a szabadalmazhatósághoz a megoldás újdonságát, haladó és műszaki jellegét, valamint gyakorlati alkalmazhatóságát kívánta meg. Ezt haladta meg az Szt. a nemzetközi és az európai szabályozási minták – különösen az ESZE 52–57. cikke – nyomán azzal, hogy a szabadalmazhatósághoz az említett hármas követelményt állította fel: a találmánynak ahhoz, hogy szabadalmazható legyen, újnak, feltalálói tevékenységen alapulónak és iparilag alkalmazhatónak kell lennie.¹²⁴

Amint azt az Szt. miniszteri indokolása¹²⁵ is kifejtette, az újdonság követelményének rendeltetése, hogy jogbiztonságot teremtsen a különböző műszaki megoldásokat hasznosító jóhiszemű harmadik személyek számára, illetve, hogy kizárja a kettős szabadalmaztatást. Annak megkövetelése a szabadalmazhatósághoz, hogy a találmány új legyen, ugyanis biztosítja: a szabadalom révén szerzett kizárólagos hasznosítási jog ne sértse a már ismertté, közkinccsé vált megoldások felhasználóinak érdekeit, és ugyanarra a tárgyra vonatkozóan ne adjanak különböző jogosultak számára több szabadalmat.

Az Szt. – hasonlóan az Rszt.-hez – a találmány újdonságát világviszonylatban követeli meg a szabadalmazhatósághoz;¹²⁶ nincs tehát jelentősége annak a körülménynek, hogy a találmány újdonságát kizáró nyilvánosságra jutás belföldön vagy külföldön történt-e. Közömbös továbbá az is, hogy a nyilvánosságra jutás milyen formában következik be, annak ugyanis csak a legjellemzőbb eseteit sorolja fel példálózva a törvény.

Az Szt. változást hozott azonban azzal, hogy az újdonság és az alkotói színvonal krité-

¹²¹ Az első Szt.-novellához fűzött indokolás, i. m. (111), p. 33.

¹²² L. az Szt.-nek az első Szt.-novella 4. §-ával megállapított 6. §-át, különösen a (4) bek. *a*) pontját és az (5) bek.-t.

¹²³ L. a hatályos Szt. 6. §-a (4) bek.-ének *b*) pontját és (7)–(9) bekezdéseit.

¹²⁴ *Gödölle*, i. m. (13), p. 23.; *Palágyi*, i. m. (106), p. 12.; *Ficsor*, i. m. (11) p. 4–5.

¹²⁵ Indokolás, i. m. (11), p. 369–370.

¹²⁶ L. az Szt. 2. §-ának (1) és (2) bek.-ét.

riumait különválasztotta.¹²⁷ A találmány szabadalmazhatóságához szükséges újdonságot kizárólag objektív ismérvek szerint határozta meg, bevezetve a „technika állása” fogalmát, amely nemzetközileg széles körben elterjedt.¹²⁸ A technika állásához tartozik mindaz, ami az elsőbbség időpontja előtt bárki számára hozzáférhetővé vált. A találmány újdonságát a vele megegyező megoldás nyilvánosságra jutása zárja ki. A nyilvánosságra jutás a megoldás bárki számára való hozzáférhetővé válásával következik be. Közömbös az, hogy az újdonságrontó anyagot ténylegesen megtekintették-e (akár a feltaláló, akár harmadik személyek), vagyis nincs jelentősége annak, hogy a megoldást valójában nem ismerték meg, ha bárki megismerhette. Az újdonság megítélésénél az elsőbbségi időpont irányadó; erről az Szt. 61. §-a rendelkezik.¹²⁹

Fontos különbség korábbi szabadalmi jogunk és az Szt. között, hogy az utóbbi a kettős szabadalmaztatás kizárására szolgáló ún. igényrontásnak a korábbi jog szerinti szabályozását a technika állásának teljes kiterjesztésű értelmezésével váltotta fel. [Szt. 2. § (3) bek.]¹³⁰ Mind az igényrontás, mind pedig a technika állásának teljes kiterjesztésű értelmezése arra az esetre nyújt megoldást, ha a korábbi elsőbbségű szabadalmi vagy használati mintaoltalmi bejelentést a hatósági eljárásban a vizsgált szabadalmi bejelentés elsőbbségi időpontja után publikálták. Az Szt. elfogadásáig szabadalmi jogunk erre az esetre úgy rendelkezett, hogy a találmány nem részesülhet szabadalmi oltalomban, ha tárgya korábbi elsőbbségű szabadalom vagy használati mintaoltalom tárgyával egyezik [Rsz. 6. § (3) bek. c) pont]. Az Szt. viszont fikciót állított fel, amelynek értelmében a technika állásához tartozónak kell tekinteni az olyan, korábbi elsőbbségű szabadalmi vagy használati mintaoltalmi bejelentés tartalmát is, amelyet a bejelentési eljárásban a vizsgált bejelentés elsőbbségi időpontját követően közétettek, illetve meghirdettek [Szt. 2. § (3) bek.].

A korábbi szabályozás szerinti igényrontás esetén a megoldások egyezőségét az igénypontok alapján kellett megállapítani, az Szt. által bevezetett fikció szerint pedig az említett bejelentések egész tartalma a technika állásához tartozik, és így újdonságrontó. Az igényrontás – mint az oltalmazhatóságot kizáró ok – rendeltetése csak a kettős szabadalmaztatás megakadályozása, és ezért csak a megadott oltalom lehet igényrontó hatású. Az Szt. szerinti fikció – miközben a kettős szabadalmaztatást is kizárja – az újdonság megítélésében érvényesül: ezért az újdonságrontó hatást nem az oltalom megadásához, hanem a bejelentés hatósági publikálásához köti.

¹²⁷ *Gödölle*, i. m. (13), p. 23.; *Palágyi*, i. m. (106), p. 12.

¹²⁸ A „technika állása” kifejezésről kialakult élénk parlamenti vitát illetően l. e tanulmány 4.7. pontját. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 1. (111.) évf. 2. sz., 2006. április, p. 16–18.

¹²⁹ *Palágyi*, i. m. (106), p. 12–15.

¹³⁰ Ezt *Gödölle István* is „lényeges változásnak” tekintette és üdvözölte, „jobb megoldásnak” ítélve „a teljes leírás figyelembevételét az igényrontás jogintézményénél”. *Gödölle*, i. m. (13), p. 23.; *Palágyi Tivadar* megértéssel ismerte el, hogy „a teljes kiterjesztésű technika állása furcsa és szokatlan” lehet „mindazok számára, akik még nem barátkoztak meg vele közelebbről, mert olyan bejelentéseket is a technika állásához tartozónak, vagyis újdonságrontónak minősít, amelyek a vizsgált bejelentés elsőbbségének időpontjában még nem jutottak nyilvánosságra”. *Palágyi*, i. m. (106), p. 13.

A technika állásának teljes kiterjesztésű értelmezését illetően az első Szt.-novella – noha más szabályozási módszert követett – lényegében átvette az Szt. eredeti változatából a nemzetközi szabadalmi bejelentések tartalmának figyelembevételére vonatkozó szabályozást: az Szt. 2. §-a (3) bekezdésének alkalmazásában a nemzetközi szabadalmi bejelentés közzétételét akkor kell azonosnak tekinteni az MSZH előtti eljárásban történő közzététellel, ha a nemzetközi bejelentéssel kapcsolatban szabályszerűen teljesítették a 84/S. § (3) bekezdésében előírt cselekményeket, azaz – az elsőbbségi naptól számított 31 hónapon belül – benyújtották a nemzetközi bejelentés magyar fordítását, közzétették a feltaláló nevét és címét, valamint megfizették a nemzeti díjat [Szt. 84/T. § (2) bek., 84/S. § (3) bek., de lásd a 84/S. § (4)–(6) bek.-eit is].

Az első Szt.-novellának az ESZE-hez való csatlakozás kapcsán rendeznie kellett azt is, hogy a technika állásának teljes kiterjesztésű értelmezése szempontjából miként jöhetnek számításba a – Magyarországot megjelölő – európai szabadalmi bejelentések. Az ESZE 139. cikkével összhangban az Szt. 84/D. §-ának (2) bekezdése immár úgy rendelkezik, hogy a 2. § (3) bekezdésének alkalmazásában az európai szabadalmi bejelentésnek az ESZH előtti eljárásban történő közzétételét, vagy azt a közzétételt, amely az ESZE alapján e kérdésben is helyettesíti az ESZH előtti eljárásban való közzétételt (lásd az ESZE 158. cikkét), azonos hatályúnak kell tekinteni az MSZH előtti eljárásban való közzététellel, tehát az így közzétett európai szabadalmi bejelentések tartalma is a technika állásához sorolódik – méghozzá (szemben a PCT-bejelentések esetével) fordítás benyújtása nélkül.

Valójában a technika állásának teljes kiterjesztésű értelmezése nem nyújt az igényrontás konstrukciójánál koherensebb, következetesebb rendszert, nem kis részben azért, mert alkalmazása során elhomályosul a jogintézmény alapvető rendeltetése. A rendeltetésétől eltávolodó jogintézmény pedig meghökkentő elképzelések áldozatává válhat: a szabadalmi anyagi jog egyetemes harmonizációjára irányuló tárgyalásokon „slágertémaként” tér vissza újból és újból az az ötlet, hogy a PCT-bejelentések tartalma pusztán az adott ország (regionális szervezet) megjelölése folytán a teljes kiterjesztésű értelmezés során a technika állásához (az ún. „*secret prior art*”-hoz) sorolódjon a szóban forgó országokban, illetve regionális szervezetekben, függetlenül attól, hogy a nemzeti (regionális) szakaszba lépéshez benyújtják-e a bejelentés fordítását.¹³¹ Ide vezetett, hogy a technika állásának teljes kiterjesztésű értelmezése „többet tud”, mint amennyit feltétlenül kellene, hiszen nem kizárólag csak azokban az esetekben érvényesül, amikor a kettős szabadalmazást kellene elkerülni. A szabadalmi jogi harmonizációról folyó nemzetközi tárgyalásokon európai oldalról azért is hárríthatók el nehezen az ilyen irányú javaslatok, mivel – mint láttuk – az európai szabadalmi bejelentések tartalmát a szerződő államokban tett bejelentésekkel szemben fordítás hiányában is figyelembe kell venni a technika állásának e sajátos részeként („*secret prior art*”-ként).

¹³¹ CA/PL 12/06, Munich, 26. 04. 2006, p. 2–4., p. 9–10.; l. még: CA/PL 10/05, Munich, 15. 09. 2005, p. 1–7.

Az Szt. abban is eltért az Rszt.-től az újdonság követelményének szabályozásában, hogy bevezette az ún. türelmi időt (Szt. 3. §). Ennek megfelelően a találmány nyilvánosságra jutásának bizonyos esetekben nincs újdonságrontó hatása, ha a nyilvánosságra jutástól számított hat hónapon belül megteszik a szabadalmi bejelentést. Az Szt. a kiállításon való bemutatást is ide sorolta, szükségtelessé téve ezzel az Rszt. szerinti kiállítási elsőbbséget. A bejelentő csak akkor tarthat igényt arra, hogy találmányának kiállításon történő bemutatását hagyják figyelmen kívül a technika állásának meghatározásakor, ha ennek érdekében kiállítási nyilatkozatot tesz és benyújtja a kiállítási igazolást (Szt. 64. §).

A türelmi idő kérdése mind az ESZE 2000. évi felülvizsgálatát megelőzően, mind pedig a szabadalmi anyagi jog egyetemes harmonizációjáról folyó tárgyalásokon központi témává vált.¹³² A legnagyobb dilemma Európa számára, hogy a türelmi idő kedvezménye kiterjedjen-e arra az esetre, ha a nyilvánosságra jutás a bejelentő vagy jogelődje cselekményének eredménye, és ha igen, milyen feltételekkel és határidővel. E kérdésben az Európai Unió tagállamai is közös álláspontot alakítottak ki. Az elhúzódó nemzetközi és európai viták egyelőre még nem jártak olyan eredménnyel, amely hazai szabadalmi jogunkat igazodásra kényszeríthette volna.

Az Szt. szerint csak meghatározott alkotói teljesítményt képviselő megoldások részesülhetnek szabadalmi oltalomban. Ezt az alkotói követelményt érvényesíti a feltalálói tevékenység oltalmazhatósági kritériuma (Szt. 4. §). A feltalálói tevékenység akkor állapítható meg, ha a megoldás a technika állásához képest nem nyilvánvaló. A nyilvánvalóság megítélésében az adott műszaki területen jártas szakember tudása a zsinórmérték. Ha a technika állásához tartozó ismeretek szakember számára elegendő útmutatást adtak a megoldás megvalósításához, azaz az ilyen ismeretek alapján feltalálói tevékenység nélkül is el lehetett jutni a bejelentett megoldáshoz, akkor az nem részesülhet szabadalmi oltalomban.¹³³

Tekintettel arra, hogy az Szt. 2. §-ának (3) bekezdésében foglalt fikció – vagyis a technika állásának teljes kiterjesztésű értelmezése – valójában hozzá nem férhető ismereteket minősít bárki számára hozzáférhetőnek, e fikció a feltalálói tevékenység szempontjából nem alkalmazható: a feltalálói tevékenység megítélésekor a technika állását ennyivel szűkebben kell figyelembe venni. A 2. § (3) bekezdésének tehát kizárólag az újdonság elbírálásakor van csak jelentősége.¹³⁴

Nem emlékezhetünk meg a feltalálói tevékenység követelményének az Szt.-vel történő bevezetéséről anélkül, hogy azokra a heves és korántsem indokolatlan vitákra ne utalnánk, amelyek az ún. triviális szabadalmak kapcsán alakultak ki, és amelyekben a köznek az a jo-

¹³² CA/PL 12/06, i. m. (131), p. 2., p. 4., p. 11–12.

¹³³ *Palágyi*, i. m. (106), p. 15–19.

¹³⁴ A szabadalmi anyagi jog harmonizációjáról folyó tárgyalásokon még ez is megkérdőjeleződött annak az amerikai (USA-beli) felfogásnak a következtében, hogy a „*secret prior art*”-ot is figyelembe kellene venni a feltalálói tevékenység (nem nyilvánvalóság) vizsgálata során, és az azonos jogosultól származó, egymást követő bejelentések „önsorsrontó” hatását ún. „*anti-self-collision*” rendelkezés beillesztésével lehetne elkerülni. L.: CA/PL 12/06, i. m. (131), p. 1–15.

gos igénye fejeződött ki, hogy a szabadalmi hivatalok – főként az ESZH – következetesebben érvényesítsék a feltalálói tevékenység kritériumait.¹³⁵ E viták részletes elemzése meghaladná ennek az írásnak a kereteit, mindazonáltal jelezni kell: a feltalálói tevékenységről kialakult nyilvános vitákban a szabadalmi rendszer hitele, társadalmi elfogadottsága, legitimációja forog kockán. Ez újfajta, közérthető érvelést igényel és a szabadalmi rendszer gazdasági funkcióinak kritikus átvizsgálását követeli meg a szabadalmi szakmától.

A gyakorlati alkalmazhatóságnak az Rszt.-ben használatos követelményét az Szt. az ipari alkalmazhatósággal váltotta fel (Szt. 5. §). Az ipari alkalmazhatóság követelményével az Szt. lényegében a találmány reprodukálhatóságát, ipari, illetve mezőgazdasági felhasználásra való alkalmasságát tette a szabadalmazhatóság feltételévé. Összhangban a nemzetközi gyakorlattal – így a Párizsi Unió Egyezmény 1. cikkének (2) bekezdésével és az egyes nemzeti jogokban elterjedt meghatározással – az ipari alkalmazhatóság szempontjából az ipari jelleget a lehető legtágabban kell érteni. Az Szt. 5. §-a értelmében az ipari alkalmazhatóság a találmány ismérve, a megoldott feladatnak azonban nem kell feltétlenül az ipar területére esnie. Így oltalomban részesülhetnek például orvosi műszerek, gyógyszerek, sporteszközök vagy játékok is. Az Szt. 5. §-ának (2) bekezdése azt is tisztázta: nem tekinthetők iparilag alkalmazhatónak különösen az emberi vagy állati test kezelésére szolgáló gyógyászati vagy sebészeti eljárások, valamint az emberi vagy állati testen végezhető diagnosztikai eljárások. Nem nélküli viszont az ipari alkalmazhatóságot az ilyen eljárásokban alkalmazott termék (például gyűjtemény, keverék).¹³⁶

Az első Szt.-novella – az Európai Unió e tárgyban kiadott, már említett irányelvével összhangban – határozta meg a biotechnológiai találmányok szabadalmazhatóságára vonatkozó speciális szabályokat.¹³⁷

5.3. Mind az Szt. miniszteri indokolása, mind a parlamenti vitában elhangzott államtitkári expozé hangsúlyozta, hogy „jogharmonizációs szempontból a nemzeti jogalkotásnak lényegében szabad keze van a munkavállalók találmányaival összefüggő jogok és köteleességek ... szabályozásában”, továbbá, hogy a munkavállalók találmányait illetően az Szt. alapjául szolgáló törvényjavaslat „elsősorban a német szabadalmi jog megoldásaira”¹³⁸ épített, olyan szabályozás kialakítását célozva, amely „egyrészt kellően rugalmas a piacgazdasági igények kielégítéséhez, másrészt megfelelő garanciákat ad a hazai feltalálók jogainak védelmére és érvényesítésére”.¹³⁹ Ezt a szép ambíciót az Szt. eredetileg talán valóra is váltotta (lásd az Szt.

¹³⁵ CA/92/05, Munich, 18. 05. 2005, p. 1–3.; CA/PL 5/06, Munich, 25. 01. 2006, p. 1–8.; CA/PL 8/06, Munich, 06. 02. 2006, p. 1–3.

¹³⁶ Palágyi, i. m. (106), p. 19–21.

¹³⁷ L. az Szt.-nek az első Szt.-novella 3. §-ával megállapított 5/A. §-át és az első Szt.-novella 4. §-ával megállapított 6. §-át.

¹³⁸ Indokolás, i. m. (11), p. 368.; OGY-jkv., i. m. (54), p. LXXIII.

¹³⁹ OGY-jkv., i. m. (54), p. LXXIII.

9–17. §-ait). A harmonizációs kényszer hiánya azonban idővel hátrányba fordult át: nem lehetett a más irányú kényszerekkel szembeszegezni az európai szabályozásból adódó követelményeket. E tanulságot is tükrözi az MSZH-nak az Európai Bizottság 2006. januári – jogharmonizációs igényeket is feltárni törekvő – kérdőívére adott válaszában¹⁴⁰ az a felvétel, hogy a munkavállalók találmányaira vonatkozóan indokoltá válhat a tagállami jogszabályok összehangolása.

Az említett szabályozási ambíciók jegyében az Szt. számottevően megújította a munkavállalók találmányaira vonatkozó szabályozást.

Az Szt. szűkebbre vonta a szabályozás hatályát: az csak azokra a találmányokra terjed ki, amelyeket munkaviszonyban, közszolgálati vagy közalkalmazotti jogviszonyban álló, vagy szolgálati viszonyban foglalkoztatott személy vagy munkaviszony jellegű jogviszony keretében foglalkoztatott szervezeteti tag alkotott meg. Ezen a körön kívül a szabadalmi igényjogosultságra nézve az általános szabályok érvényesülnek; az érintett felek – például kutatási megbízási, társasági – szerződésükben a szabadalmi igényről rendelkezhetnek.¹⁴¹

Fontos előrelépés volt, hogy az Szt.-vel a szabályozás e tárgykörben is egyszintű és egységes lett, mivel a feltalálók díjazására vonatkozó szabályok is törvényi szinten jelentek meg. Ez a vonatkozó rendelet, a 77/1989. (VII. 10.) MT rendelet hatályon kívül helyezését lehetőségessé és szükségessé tette.

A szabályozás szemléletét jól tükrözte és fontos garanciának számított, hogy az Szt. a feltalálók érdekeinek védelmére ún. egyoldalú avagy „sántikáló” kogenciát vezetett be. Az Szt. 1995-ben elfogadott szövege szerint a feltaláló érdekének védelmét szolgáló törvényi előírástól nem lehetett a feltaláló hátrányára eltérni [lásd az Szt. eredeti 15. §-ának (2) bek.-ét]. Ez fontos vívmánynak számított – hamar odaveszett: a formatervezési minták oltalmáról szóló 2001. évi XLVIII. törvény (Fmtv.) 67. §-a (1) bekezdésének f) pontja e kogenciát eltörölve módosította az Szt. 15. §-át. E módosítást külön – az érintettek bevonásával működő – munkacsoport készítette elő, amelynek jelentése az egyoldalú kogencia ügyében még viszonylag kiegyensúlyozott érvelést tartalmazott:

„A munkacsoport szükségesnek ítélte, hogy tisztázza az Szt. 15. §-ának (2) bekezdésében foglalt – egyoldalú kogenciát bevezető – szabály viszonyát az Szt. 13. §-ának (7)–(9) bekezdésében található rendelkezésekhez.

Az Szt. 15. §-ának (2) bekezdése alapján egyértelműen semmisnek minősülnek a munkavagy egyéb szerződésekbe foglalt olyan kikötések, amelyekben a munkavállaló előre lemond a találmányi díj iránti igényéről. Hasonlóképpen semmis az a szerződési kikötés, amely az Szt. 13. §-ának (7)–(8) bekezdésében előírt arányosság érvényesülését kifejezetten kizárja, illetve az arányossági követelménnyel nyilvánvalóan ellentétesen rendelkezik. Ilyen esetekben a szer-

¹⁴⁰ Replies of the Hungarian Patent Office to the European Commission's Questionnaire on the patent system in Europe. Bp., 2006. március 31., www.mszh.hu

¹⁴¹ Gödölle, i. m. (13), p. 24.; Farkas József: A gazdálkodó szervezetek és az új szabadalmi törvény. Iparjogvédelmi Szemle, 100. évf. VI. sz., 1995. december, p. 1.

zöldési kikötés – függetlenül attól, hogy milyen szerződés részét képezi – polgári jogi értelemben semmis, azaz [mivel az Szt. 15. §-ának (2) bekezdésébe ütközik] a Ptk. 200. §-ának (2) bekezdése értelmében tilos szerződésként, illetve szerződési kikötésként minősül semmisnek. A szerződés semmiségére bárki határidő nélkül hivatkozhat [Ptk. 234. § (1) bek.].

Ezzel szemben az a találmányi díjszerződés, amely az előbb említett kikötések valamelyikét nem tartalmazza, nem minősül az Szt. 15. §-ának (2) bekezdése miatt semmisnek pusztán azért, mert a szolgáltatás és az ellenszolgáltatás között a találmányi díjszerződés megkötésének időpontjában feltűnően nagy az értékkülönbség. Ilyen esetben csupán a szerződés megtámadására nyílik lehetőség a Ptk. 201. §-ának (2) bekezdése alapján. Az érvénytelenség jogkövetkezménye csak az előírt határidőn belül, sikeresen megvalósuló megtámadáshoz fűződik. A felek szolgáltatásainak feltűnő aránytalansága esetén irányadó – egyéves – megtámadási határidőt a Ptk. 236. §-ának (1) bekezdése, valamint e § (2) bekezdésének c) pontja és (3) bekezdése szabályozza.”¹⁴²

Mindazonáltal már a munkacsoport kodifikációs javaslatai sem számoltak az egyoldalú kogencia fenntartásával.¹⁴³

Az új Szt. a korábbi jogszabályoknál differenciáltabban csoportosította a munkavállalók által alkotott találmányokat. A munkaviszonyból eredő kötelezettség teljesítéseként kidolgozott, ún. szolgálati találmányokra vonatkozóan a szabadalmi igény – a feltaláló jogutódjaként – a munkáltatót illeti meg. A szolgálatinak nem minősülő, de a munkáltató tényleges tevékenységi körébe eső, ún. alkalmazotti találmányok esetében a rendelkezés joga a feltalálót illeti meg, a munkáltatónak viszont *ex lege* hasznosítási joga van a találmányra. (Ez a hasznosítási jog azonban – a felek eltérő megállapodása hiányában – korlátozott: nem kizárólagos, és a munkáltató e jog alapján másnak hasznosítási engedélyt nem adhat; végül e hasznosítási jog a munkáltató megszűnése vagy szervezeti egységének kiválása esetén a jogutódra száll át, egyébként másra nem szállhat, illetve nem ruházható át.) Ha a találmány sem szolgálatinak, sem alkalmazottinak nem minősül, a vele kapcsolatos szabadalmi igényre az általános szabályok irányadók.

Az Szt. – szemben korábbi szabadalmi jogunkkal – szabályozta a szolgálati és az alkalmazotti találmányokkal összefüggő ismertetési és nyilatkozattételi kötelezettségeket. Fontos újdonságnak számított, hogy a feltaláló „mögöttes” bejelentési és eljárási jogosítványai helyett anyagi jogi – a szabadalmi eljárás elnehezítését és elhúzódsát „megtakarító”, viszont végső soron kártérítés terhe mellett érvényesülő – kötelezettségeket rótt a munkáltatóra a szabadalmi bejelentést és annak végigvitelét illetően. E rendelkezések szigorát enyhítette, hogy az Szt. módot adott a találmány üzleti titokként való kezelésére annak bejelentése és szabadalmaztatása helyett. A titokban tartás azonban nem érintheti a szolgálati találmány

¹⁴² Jelentés a szolgálati és az alkalmazotti találmányokra vonatkozó szabályozás felülvizsgálatával foglalkozó munkacsoport tevékenységéről és következtetéseiről (a továbbiakban: Jelentés): Iparjogvédelmi Szemle, 105. évf., VI. sz., 2000. december, p. 5.

¹⁴³ Jelentés, i. m. (142), p. 6.

feltalálójának találmányi díj iránti igényét, sőt a díjazás megállapítása során figyelembe kell venni a feltalálót a szabadalmazás elmaradása folytán érő hátrányokat is.

A szolgálati találmány fejében járó díjazás feltételeit és jogcímeit az Szt. – az értelemszerű változtatások mellett – korábbi szabadalmi jogunk alapulvételével állapította meg. Többet jelentett ugyanakkor, hogy az Szt. hatálybalépésétől kezdve a találmányi díjigény jogalapjául szolgálhat az is, ha a hasznosítást előnyös piaci helyzet teremtése vagy fenntartása érdekében mellőzik. Mind a szolgálati, mind az alkalmazotti találmányok hasznosítása esetén az Szt. a feltalálót megillető díjazás mértékének megállapítására az ún. licencianalógia módszerét rendeli alkalmazni. Így a hasznosítás ellenében járó találmányi díjnak arányban kell állnia a díjjal, amelyet – a találmány tárgya szerinti műszaki területen kialakult licenciatforgalmi viszonyokra tekintettel – licenciaszerződés alapján a találmány hasznosítására adott engedély fejében a munkáltatónak, illetve a hasznosító szabadalomtársnak fizetnie kellene. Szolgálati találmány esetén a díj mértékét befolyásolja a munkáltatónak a találmány megalkotásához nyújtott hozzájárulása és a feltaláló munkaviszonyból eredő kötelezettségeinek jellege, köre.

A találmányi díjra vonatkozó szabályozás e garanciális elemeit tette viszonylagos értékűvé, illetve az Szt. eredeti szövegével megteremtett egyensúlyi helyzetet billentette ki a 15. §-nak az Fmtv.-vel végrehajtott – már említett – módosítása. Ez a módosítás nemcsak az egyoldalú kogenciát oldotta föl, hanem egyértelművé tette – ahogy a módosításhoz fűzött indoklás fogalmazott – a találmányi díjszerződések „*polgári jogi besorolását, valamint azt, hogy olyan – mindkét fél számára nagyobb, de egyben megosztott kockázatot hordozó – találmányi díjszerződés is köthető, amelyben meghatározott összegű találmányi díjat állapítanak meg a feltaláló jövőben megalkotásra, illetve értékesítésre kerülő találmányaival kapcsolatban*”.¹⁴⁴ A „*kockázatmegosztásra irányuló találmányi díjszerződés*”¹⁴⁵ „feltalálása” aligha kerül majd a magyar szabadalmi jog történetének legfényesebb oldalaira.

A szolgálati találmányra vonatkozó szabályozás módosítását legutóbb az Európai Unióhoz való csatlakozás, és annak kapcsán a kiegészítő oltalom magyarországi bevezetése tette szükségessé.¹⁴⁶

5.4. Alapvető változásokat eredményeztek az Szt.-nek a szabadalmi oltalom tartalmát megállapító szabályai. Ezek alapjául elsősorban a közösségi szabadalomról szóló Luxemburgi Egyezmény 25–28. cikkei, valamint a közösségi tagállamok nemzeti szabadalmi jogszabályai szolgáltak. (A Luxemburgi Egyezmény – *de facto* harmonizációs hatására figyelemmel – annak ellenére harmonizációs minta lehetett, hogy sem 1995-ig, sem azóta nem lépett

¹⁴⁴ Indokolás a formatervezési minták oltalmáról szóló törvényjavaslatához, 2001/12-SZKV, különnyomat, p. 16.

¹⁴⁵ L. a hatályos Szt. 15. §-ának (2) bek.-ét.

¹⁴⁶ Ennek érdekében módosította a 2003. évi CII. törvény 110. §-ának a) pontja az Szt. 13. §-a (1) bekezdésének a) és b) pontját.

hatályba.)¹⁴⁷ A szabadalmi oltalom tartalmát meghatározó rendelkezések kialakítását természetesen a TRIPS-egyezmény idevágó szabályai is befolyásolták.¹⁴⁸

Az Szt. ötvözte azt, a magyar szabadalmi jogi hagyományban gyökerező felfogást, amely a szabadalmast bizonyos cselekmények elvégzésére kizárólagosan feljogosító jogi pozícióként tekint a szabadalmi oltalomra, azzal a nemzetközileg elterjedtebb megközelítéssel, amely a szabadalmi oltalom lényegét abban látja, hogy a szabadalmas másokat eltilthat meghatározott cselekményektől.¹⁴⁹ Az Szt. az abszolút szerkezetű jogviszonyban testet öltő szabadalmi oltalomnak mindkét oldalát megjelölte. A 19. § (1) bekezdése kiindulási pontként rögzítette: a szabadalmasnak kizárólagos joga van a találmány hasznosítására; e § (2) bekezdése pedig felsorolta azokat a cselekményeket, amelyektől a szabadalmas bárkit eltilthat. [E tanulmány 4.7. pontja már szólt arról, hogy e hasznosítási cselekmények listáját miként egészítette ki az első Szt.-novella a találmány tárgyát képező termék, illetve a találmány tárgyát képező eljárással közvetlenül előállított termék forgalombahozatali célból történő raktáron tartásával.]

Összességében a szabadalmast megillető kizárólagos hasznosítási jog hatálya alá tartozó cselekményeket az Szt. korábbi szabadalmi jogunknál részletesebben, árnyaltabban és szélesebben határozza meg. Külön szólt a termék- és az eljárási szabadalmakból folyó jogokról, és már eredeti szövegében is nevesítette hasznosítási cselekményként a forgalomba hozatalra való felajánlást és az eljárás használatra ajánlását. Ezenkívül szabályozta az ún. közvetett hasznosítást is [Szt. 19. § (3)–(5) bek.]. Ez utóbbiról akkor beszélhetünk, ha valaki a szabadalmas engedélye nélkül a találmány hasznosítására nem jogosult személynek a találmány lényeges elemével kapcsolatos dolgot ad át vagy ajánl fel átadásra a találmány megvalósítása céljából, feltéve, hogy tudja, vagy a körülmények alapján nyilvánvaló, hogy a dolog a találmány megvalósítására alkalmas, illetve arra szolgál. A szabadalmas kizárólagos joga az ilyen közvetett hasznosításra azonban nem terjed ki, ha az átadott vagy felajánlott dolog a kereskedelmi forgalomban kapható szokásos áru, kivéve, ha az ilyen áru átadója, illetve felajánlója szándékosan közvetlen hasznosítási cselekmények végzésére indítja az átvevőt. Meg kell továbbá említeni, hogy a közvetett hasznosításra vonatkozó rendelkezések alkalmazásában nem minősül a találmány hasznosítására jogosultnak, aki olyan cselekményeket végez, amelyekre az Szt. 19. §-ának (6) bekezdése szerint a kizárólagos hasznosítási jog nem terjed ki.

Az Szt. nemcsak a hasznosítási cselekmények pozitív taxációjával vonta meg a szabadalmi kizárólagos jog határait, hanem egyértelművé tette azt is, hogy a kizárólagos hasznosítási jog mely cselekményekre nem terjed ki. Ezek közül feltétlenül meg kell említeni a gazdasági tevékenység körén kívül végzett, valamint a kísérleti célú cselekményeket.

¹⁴⁷ A közösségi szabadalom ügyéről I. pl.: *Ficsor Mihály*: Magyarország csatlakozása az Európai Szabadalmi Egyezményhez. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 107. évf., 4. sz., 2002. augusztus, p. 3–17.

¹⁴⁸ L. különösen a TRIPS-egyezmény 28. és 30. cikkét.

¹⁴⁹ *Gödölle*, i. m. (13), p. 25.

Ez utóbbiak szabadalmi jogi megítélése megér egy rövid kitérőt. Az Szt. 1995-ben elfogadott szövege szerint a kizárólagos hasznosítási jog nem terjedt ki a találmány tárgyával kapcsolatos kísérleti célú cselekményekre, ideértve a gyógyszer forgalomba hozatalának engedélyezéséhez szükséges kísérleteket és vizsgálatokat. Ezt a rendelkezést mind a társulás intézményrendszerében, mind a csatlakozási tárgyalásokon kifogásolta az Európai Unió, noha a szabadalmi oltalom alól engedett e kivételről közösségi jogszabály akkor még nem rendelkezett (sem megengedőleg, sem e kivételt megtiltva).¹⁵⁰ A magyar érvelés szerint az Szt. e szabálya ezért nem is sérthette a közösségi jogot, a TRIPS-egyezménnyel pedig összeegyeztethető volt. Ez utóbbit – lényegében – megerősítette a Kereskedelmi Világszervezetben az EK részéről Kanada ellen kezdeményezett vitarendezési eljárásban hozott döntés,¹⁵¹ kimutatva, hogy a TRIPS-egyezmény szabályai – különösen a 30. cikkében foglaltak – lehetőséget adnak a szabadalmi oltalom alól engedett ilyesféle kivételekre. Világossá vált e WTO-döntés alapján ugyanakkor, hogy a magyar szabályozás aggálytalanná akkor válik, ha – összhangban a TRIPS-egyezmény 27. cikkének (2) bekezdésében foglaltakkal – technológiailag semleges (azaz nem kizárólag a gyógyszerekre összpontosító) megfogalmazást kap. Az ehhez szükséges kiigazítást az Fmtv. záró rendelkezései végezték el.¹⁵² Az Szt. 19. §-a (6) bekezdésének *b*) pontja ebben az új megfogalmazásban immár általánosságban a találmány tárgyat képező termék vagy a találmány tárgyát képező eljárással előállított termék forgalomba hozatalának engedélyezéséhez szükséges kísérleti cselekményeket és vizsgálatokat sorolja azok közé a kísérleti cselekmények közé, amelyekre a szabadalmast megillető kizárólagos hasznosítási jog nem terjed ki. Idővel pedig megszületett az az európai közösségi jogszabály is, amely – kis túlzással szólva: a magyar mintát követve – az Szt.-ben tükröződővel azonos szabadalmi jogi megítélésben részesítette a forgalombahozatali engedély megszerzéséhez szükséges kísérleti cselekményeket és vizsgálatokat.¹⁵³

A szabadalmi oltalom tartalmának szabályozásában újdonságnak számított az eljárási szabadalmakkal kapcsolatban a bizonyítási terhet megfordító rendelkezés [Szt. 19. § (7) bek.], valamint az ún. jogkimerülés intézményének tételes jogi rangra emelése (Szt. 20. §). A jogkimerülésnél figyelembe vett területet előbb az első Szt.-novella 7. §-a terjesztette ki belsőldről az Európai Közösség területére,¹⁵⁴ majd pedig a 2004. évi LXIX. törvény 9. §-ának (1)

¹⁵⁰ Mihály Zoltán Ficsor: Striking New Balances: The Protection of Pharmaceuticals and the Future of the Industrial Property System in Europe – a Central and Eastern Perspective. Presentation at the WIPO International Conference on „Intellectual Property, the Internet, Electronic Commerce and Traditional Knowledge”, Sofia, Bulgaria, May 29 to 31, 2001, p. 1–12.; Mihály Ficsor: IP in an Enlarged EU. Industrial Property – Quo Vadis? The future role of IP in creating wealth and employment and stimulating innovation and competition. Ischia (Naples) – Italy, 5–7 October 2003, European Commission-Internal Market DG, Presidenza Italiana del Consiglio dell’Unione Europea, p. 90–97.

¹⁵¹ Case WT/DS 114

¹⁵² L. az Fmtv. 67. §-a (1) bek.-ének *h*) pontját és a hozzá kapcsolódó indokolást. Indokolás a formatervezési minták oltalmáról szóló törvényjavaslathoz, i. m. (144), p. 16.

¹⁵³ Directive 2004/27/EC of the European Parliament and of the Council of 31 March 2004 amending Directive 2001/83/EC on the Community code relating to medicinal products for human use, OJ L 136, 30. 4. 2004, p. 34.

¹⁵⁴ Az első Szt.-novellához fűzött indokolás, i. m. (111), p. 34.

bevezetésével végrehajtott módosítás tette egyértelművé, hogy az Európai Gazdasági Térség teljes területét kell számításba venni. Az Európai Unióhoz való csatlakozásról szóló szerződés az ún. speciális mechanizmus bevezetésével átmenetileg korlátozta a közösségi (EGT-) jogkimerülést a gyógyszertermékekkel kapcsolatban.¹⁵⁵ Az e kérdésben elért megállapodás lényege az volt, hogy a csatlakozást követően a gyógyszertermék magyarországi forgalomba hozatala mindaddig nem eredményezheti a kizárólagos hasznosítási jog közösségi szintű kimerülését, amíg az adott termékkel kapcsolatos magyarországi oltalomszerzési lehetőségek és az EU érintett tagállamában nyitva álló hasonló lehetőségek között korábban meglévő különbségek hatásai ténylegesen érezhetők az adott gyógyszertermék kapcsán.¹⁵⁶

Szintén az Európai Unióhoz való csatlakozást szolgálta – készítette elő – az első Szt.-novella azzal, hogy az e tárgyban kiadott irányelvvel (lásd e tanulmány 5.2. pontját) összhangban speciális szabályokat állapított meg a biotechnológiai találmányok szabadalmi oltalmának tartalmára és kimerülésére [Szt. 20/A. §].

Az oltalom terjedelmének meghatározásában az Szt. egyrészt a korábbi szabályozást vette át, másrészt az ESZE 69. cikkéhez kapcsolódó jegyzőkönyvben foglalt értelmezési szabályokat érvényesítette. Így az Szt. értelmében a szabadalmi oltalom terjedelmét az igénypontok határozzák meg. Az igénypontokat a leírás és a rajzok alapján kell értelmezni. A szabadalmi oltalom az olyan termékre vagy eljárásra terjed ki, amelyben az igénypont összes jellemzője megvalósul. Az igénypontok értelmezésére vonatkozó, az ESZE említett jegyzőkönyvével harmonizáló szabály szerint az igénypontok tartalmát nem lehet szó szerinti értelmükre korlátozni; az igénypontoknak azonban olyan jelentőséget sem lehet tulajdonítani, mint ha azok csupán iránymutatást adnának szakember számára az oltalmazni kívánt találmány megállapításához. Ezzel az Szt. az oltalom körét meghatározó igénypontoknak a túl szűk és a túl széles értelmezését egyaránt kizárta. Ez az oltalom olyan megerősítését jelentette, amely nélkülözhetővé tette az ún. ekvivalenciaelvnek a törvényben való megfogalmazását (Szt. 24. §).¹⁵⁷

A szabadalmi oltalom tartalmához közvetve hozzátartoznak a jogsértés – szabadalombitorlás esetén – alkalmazható jogkövetkezmények, valamint azok az eljárási jogi megoldások, amelyek előmozdíthatják a szabadalombitorlással szembeni hatékony fellépést. E területen elsőként a védjegy és a földrajzi árujelzők oltalmáról szóló 1997. évi XI. törvény záró rendelkezései gazdagították és áramvonalasították az Szt.-beli szabályozást.¹⁵⁸ E változások az egyes törvényeknek az iparjogvédelmi és a szerzői jogok érvényesítésével összefüggő módosításáról szóló 2005. évi CLXV. törvény (a harmadik Szt.-novella) elfogadásával teljesedtek

¹⁵⁵ L. a csatlakozási szerződést kihirdető 2004. évi XXX. törvény I. számú mellékletében a csatlakozási okmány IV. mellékletének 2. pontját. Magyar Közlöny, 2004. 60/II. sz., p. 935.

¹⁵⁶ Az első Szt.-novellához fűzött indokolás, i. m. (111), p. 34.; *Mihály Zoltán Ficsor*, i. m. (150), p. 11–12.; *Mihály Ficsor*, i. m. (150), p. 93–94.

¹⁵⁷ *Gödölle*, i. m. (13), p. 26.

¹⁵⁸ *Mihály Ficsor*: *The Hungarian ...*, i. m. (32), p. 25–50.

ki. A harmadik Szt.-novella – főként az Szt. 35. §-ának és 104. §-ának teljes átszabásával – a szellemi tulajdonjogok érvényesítéséről szóló 2004/48/EK irányelvvel egyeztetette össze szabadalmi jogunkat.¹⁵⁹

5.5. Az Szt. nagyban átalakította az MSZH előtt folyó szabadalmi eljárások szabályait is. Ez a szabályrendszer további – igen nagymértékű – átalakuláson ment keresztül a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény (Ket.), valamint az Szt.-nek a Ket. miatt szükségessé váló módosításait tartalmazó 2005. évi LXXXIII. törvény (a második Szt.-novella) elfogadásával. Emellett formálta, kiigazította az MSZH előtti eljárások szabályait az első és a harmadik Szt.-novella is.

Az Szt. megváltoztatta iparjogvédelmi hatóságunk elnevezését. Az Országos Találmányi Hivatal Magyar Szabadalmi Hivatalként működött tovább. Az Szt. 44. §-ának módosításával az 1999. évi CXIX. törvény pedig az MSZH statútumának legfontosabb elemeit rögzítette törvényi szinten: az MSZH a szellemi tulajdon védelmének önálló feladat- és hatáskörrel rendelkező – a Kormány irányítása alá tartozó – országos hatáskörű szervévé vált. Ennek nyomán született meg a Magyar Szabadalmi Hivatalról szóló 86/2000. (VI. 15.) Korm. rendelet.¹⁶⁰

Az Szt. a szabadalom megadására irányuló eljárás szabályozásában – az értelemszerű eltérésekkel – jórészt az ESZE rendszerét, az ESZH előtti eljárás mintáját követte, jóllehet elvileg ez nem lett volna szükségszerű.¹⁶¹ Ez főként az eljárás szakaszossá tételében és a bejelentő rendelkezési jogának fokozott érvényesítésében volt tetten érhető.

Nagy szerkezeti változást hozott a szabadalmi bejelentési eljárás említett szakaszolása, ami a magyar bejelentési eljárást az ESZH előtti engedélyezési eljáráshoz tette strukturájában, logikájában hasonlatossá. Ennek megfelelően a szabadalom megadására irányuló eljárás az Szt. alapján is több szakaszra oszlik, az eljárás továbbvitele rendre az ügyfél döntésétől függ. Ezáltal – a jogállami követelményekhez is igazodva – az új szabályozás erősítette, kiterjesztette az ügyfél rendelkezési jogát, miközben – több „szűrő” beépítésével – takarékosabbá, hatékonyabbá is alakította az eljárást. Az egyes eljárási szakaszok megindítása másfelől összekapcsolódott a megfelelő igazgatási szolgáltatási díj megfizetésével. Ennek következtében az eljárás költségei, díjai jobban igazodtak a hatóság tényleges igénybevételéhez, a díjak szolgáltatási jellege a korábbiaknál hangsúlyosabbá vált. Az Szt. a következő főbb

¹⁵⁹ Directive 2004/48/EC of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the enforcement of intellectual property rights, OJ L 195, 2. 6. 2004, p. 16; *Bacher Vilmos, Faludi Gábor: A jogérvényesítésről szóló közösségi irányelv magyar jogba való átültetésének egyes kérdései.* In: Fehér Könyv, i. m. (114), p. 153–168.

¹⁶⁰ *Bendzsel Miklós: Kormányrendelet a Magyar Szabadalmi Hivatalról.* Iparjogvédelmi Szemle, 105. évf., III. sz., 2000. június, p. 1–10.

¹⁶¹ *Kürtös József: A szabadalom megadására irányuló eljárásnak az új törvénnyel várható változásai.* Iparjogvédelmi Szemle, 100. évf. IV. sz., 1995. augusztus, p. 8–15.; *Jakabné Molnár Judit: Az új szabadalmi törvény szerinti eljárás sajátosságai az európai szabadalmi eljárás tükrében.* Iparjogvédelmi Szemle, 100. évf. VI. sz., 1995. december, p. 10–23.

eljárási szakaszokat vezette be: bejelentést követő vizsgálat, alaki vizsgálat, újdonságkutatás, közzététel, érdemi vizsgálat. Az egyes szakaszokat rendre a megfelelő hatósági publikációk zárják le.

Az új Szt. a jogalapításhoz szükséges minimális követelmények rendszeréről áttért az ESZE-ben is alkalmazott megoldásra, amely a bejelentési nap elismerését köti a legalapvetőbb kellékek meglétéhez. A bejelentési nap így a bejelentés benyújtásától eltérő időpontot jelöl, ha a bejelentés napja csak a felhívást követő hiánypótlás eredményeként ismerhető el; ez a megoldás lényegesen eltért a korábbi szabályozástól (Szt. 58. és 65–66. §).

Új módon szabályozta az Szt. a szabadalmi bejelentés egységességének kérdését. Az Szt. alapján a szabadalmi bejelentésben csak egy találmányra vagy pedig a találmányok olyan csoportjára igényelhető szabadalom, amelyet egyetlen közös találmányi gondolat kapcsol össze. Ez utóbbiról akkor van szó, ha a találmányok mindegyike ugyanazon a felismerésen alapul, és ha a szóban forgó találmányok együtt biztosítják a kitűzött feladat megoldását (Szt. 59. §).

Sok újdonsággal szolgált az elsőbbség szabályozása. Az Szt. megőrizte a bejelentési és az uniós elsőbbséget. Nem alkalmazta viszont a módosítási és a kiállítási elsőbbséget. Ez utóbbit az újdonság fogalmi körében, megváltozott jogi alapon éltette tovább. Új elsőbbségi formaként jelent meg viszont a belső elsőbbség, amely – meghatározott feltételekkel – egy folyamatban lévő, azonos tárgykörű másik hazai szabadalmi bejelentésre alapozható. Emellett az Szt. a korábbi szabályozás szigorát lényegesen enyhítette azzal, hogy a bejelentés napjától számított két hónap elteltéig még megengedte az uniós és a belső elsőbbség igénylését, az uniós elsőbbségi irat benyújtására pedig négy hónapot hagyott. Az elsőbbségi igény érvényesítésére nyitva álló határidő elmulasztása esetére továbbra is kizárta az igazolás lehetőségét, az elsőbbségi irat benyújtásának elmulasztása viszont orvosolhatóvá vált (Szt. 61. §).

Az egyes eljárási szakaszokhoz kapcsolódóan új határozattípus jelent meg. Egyes mulasztások jogkövetkezménye az Szt.-ben már nem a bejelentés (kérelem) elutasítása, hanem az, hogy a bejelentést (kérelmet) visszavontnak kell tekinteni.

Az Szt. bevezette, hogy az újdonságkutatási jelentést és az abban hivatkozott iratok másolatait az MSZH megküldi a bejelentőnek, elősegítve ezzel az eljárás folytatásával kapcsolatos döntését. Az Szt. alapján az újdonságkutatásról – követve az európai példát – hatósági tájékoztatást is publikálni kell (Szt. 69. §).

Az Szt. egyértelművé tette, hogy a szabadalmi bejelentést a legkorábbi elsőbbség napjától számított tizennyolc hónap elteltével mindenképpen közzé kell tenni. A közzététel halasztásának vagy mellőzésének lehetősége tehát megszűnt (Szt. 70. §).

Az Szt. megszüntette a szabadalmi bejelentés bővítő értelmű módosításának lehetőségét (Szt. 72. §).

Újdonságként jelent meg az is, hogy az MSZH a szabadalom megadása előtt a szabadalmi leírás, az igénypont és a rajz végső változatát egyezteteti a bejelentővel (Szt. 77. §).

Az Szt. már említett második novellája – a Ket.-hez való igazodás érdekében – főként

a szabadalmi eljárások általános szabályain (Szt. VII. fejezet), valamint a kontradiktórius (megsemmisítési és nemleges megállapítási) eljárások rendjén változtatott (Szt. X. fejezet), de olyan szabályozási újdonságokkal is szolgált, mint például az írásos véleménnyel kiegészített újdonságkutatói jelentés (Szt. 69/A. §).¹⁶² A harmadik Szt.-novellával pedig az ún. gyorsított megsemmisítési eljárás lehetősége jelent meg szabadalmi jogunkban (Szt. 81/A. §).

¹⁶² *Ficsor Mihály*: A Ket. hatása az iparjogvédelmi eljárásokra. MIE-továbbképzés, Siófok, 2005. május 12., www.mie.org.hu, p. 1–48.